

BAĞIMSIZ ÇALIŞAN SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLERİN ELEKTRONİK MUHASEBE UYGULAMALARININ KULLANIMI ÜZERİNE İSTANBUL İLİNDE YAPILAN BİR ARAŞTIRMA¹

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi : 03.04.2023
Kabul Tarihi : 04.07.2023
Türü : Araştırma Makalesi
DOI Numarası : 10.55322/mbakis.1276012

Halim BURSALI*
Doç. Dr. Mustafa ÇANAKÇIOĞLU**

Bibliyografik Bilgiler

Bursalı, H., & Çanakçıoğlu, M., (2023). “Bağımsız Çalışan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Elektronik Muhasebe Uygulamalarının Kullanımı Üzerine İstanbul İlinde Yapılan Bir Araştırma ” *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi* (Yıl: 2023, Sayı : 70, Sayfa : 327-354) <https://doi.org/10.55322/mbakis.1276012>

ÖZ

Küreselleşen dünya ile birlikte gelişen teknolojiler sayesinde muhasebe alanında birçok yenilik meydana gelmiştir. Muhasebe uygulamaları ile bilgisayar teknolojilerini entegre etmek, yani ilgili alanda teknolojik dönüşümü gerçekleştirmek yeniliklerin başında gelmektedir. Türkiye’deki teknolojik dönüşüm sürecinde bu yeni yönetim sisteminin en ön saflarında yer alan Hazine ve Maliye Bakanlığı, mükelleflere daha iyi hizmet verebilmek ve tüm paydaşlara erişebilmek için yaptığı projeler kapsamında fiziki olarak tutulan defter ve belgelerin tamamına yakınına internet ortamına taşımıştır. Bu kapsamda çalışmada, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına kayıtlı bağımsız çalışan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin, gelir idaresi öncülüğünde gerçekleştirilen elektronik muhasebe uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 351

1 Bu çalışma, Halim Bursalı’nın “E-Muhasebe Uygulamaları ve Meslek Mensuplarının Konu İle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul İli Örneği” başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilerek hazırlanmıştır.

* İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ekonomi ve Finans Tezli Yüksek Lisans Programı, halimbursalı@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1720-1691>

** İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, mcanakcioglu@gelisim.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7462-99344>

anket gerçekleştirilmiş ve meslek mensuplarından toplanan cevaplar SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizin temel bulgusu olarak, bilgi teknolojilerinin de etkisiyle muhasebe alanındaki elektronik uygulamaların giderek yaygınlaşmasından dolayı, mesleğin öneminin kısa sürede daha da artacağı tespit edilmiştir. Ayrıca ankete katılanlar, mesleğin öneminin artmasına paralel olarak nitelikli eleman ihtiyacının da karşılanması gerektiğini ve bu nedenle gelir idaresi ve meslek odaları tarafından verilen ilgili eğitimlerin sıklığının artırılması yönünde görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik, Dijitalleşme, Elektronik Muhasebe Uygulamaları, Elektronik Devlet, Gelir İdaresi Başkanlığı.

Jel Kodları: C12, M40, M41

A RESEARCH IN ISTANBUL CITY ON THE USAGE OF ELECTRONIC ACCOUNTING PRACTICES BY INDEPENDENT FINANCIAL ADVISORS

ABSTRACT

Many innovations in the accounting field have occurred due to improved technologies resulting from the globalizing world. Integrating accounting practices and computer technologies, namely executing technological transformation in the relevant area, is the leading innovation. In the technological transformation process in Turkey, the ministry of treasury and finance, which is at the forefront of this new managerial system, has moved almost all ledgers and documents kept physically to the internet environment within the scope of projects performed to give better service to taxpayers and access to all stakeholders. Within this scope, the study aims to evaluate the opinion of the independent financial advisors registered to Istanbul chambers of the professional accountant & financial advisors concerning electronic accounting practices realized under the leadership of the Turkish revenue administration. For this purpose, 351 surveys were performed, and the collected answers from the professionals were analysed with the help of SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) packaged software. As a central finding of the analysis, it has been ascertained that the significance of the profession will increase more shortly as the practices will change in the accounting field with the impact of information technologies. Professionals who participated in the survey expressed their opinion that it is required to meet the requirement for qualified employees in parallel with increasing the profession's importance; hence, increasing the frequency of the relevant training given by the Turkish revenue administration and chambers of the profession is another opinion of the professionals.

Keywords: Independent professional accountant & financial advisors, Digitalisation, Electronic Accounting Practices, Elektronik State, The Turkish Revenue Administration.

Jel Codes: C12, M40, M41

1. GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) gelişimi ile birlikte küreselleşen dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel değişimleri insanların tüketim alışkanlıklarını da etkilemiştir. İnsanların satın alınacak herhangi bir tüketim malına, bilgiye veya hizmete daha hızlı, doğru ve güvenilir bir şekilde ulaşma istekleri hem ticari hem de kamusal alanda gelişen teknolojilere uyum sağlama sürecini doğurmuştur. Kaçınılmaz olan bu değişim sürecinde özellikle devletin vereceği hizmetlerde vatandaşlarına en kısa sürede güvenli ve kesintisiz ulaşma hedefi “Elektronik Devlet” (e-Devlet) anlayışının doğmasına neden olmuştur. E-Devlet, devlet bilgi ve hizmetlerini vatandaşlara ulaştırmak için interneti ve dünya çapındaki ağı kullanan bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle e-Devlet; vatandaşların beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yüksek teknolojiye faydalanılarak devletin sunduğu hizmetlere erişiminin 7/24 saat etkin bir şekilde kullanıldığı karşılıklı bir etkileşim sistemi olarakta ele alınabilir. Bu sistem bir yanda işlem maliyetlerini azaltırken diğer yandan hizmet sunumunu iyileştirir ve hükümet ile vatandaşlar arasındaki şeffaflığı ve iletişimi artırır. Devletin çalışma verimliliğini ve hizmet kalitesini önemli ölçüde artırabilecek olan e-Devlet, devlet dairelerinin resmi işlerini yürütmek ve topluma çeşitli kamu hizmetleri sağlamak adına bilgi teknolojisi, ağ teknolojisi ve ofis otomasyon teknolojisi gibi modern teknolojilerin birlikte kullanıldığı yeni bir yönetim sistemidir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan bu devrim günlük ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarımızda sürekli bir büyümeye ve gelişmeye neden olurken, internetin varlığı ise, hem ortamda bulunan bilgi miktarını hem de bilgi akışının hızını artırarak küreselleşmeye katkıda bulunmuştur. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, hızlı küreselleşme, mali, sosyal ve teknolojik değişikliklerden dolayı vatandaş odaklı, verimli, şeffaf, etkili ve tek noktadan, her zaman ve kesintisiz hizmetler sunabilme adına hem alt yapılarına hem de yazılımlarına yatırımlar yaparak geleneksel devlet anlayışından elektronik devlet anlayışına geçişlerini sağlamak için son yirmi beş yılda büyük çaba sarf etmişlerdir. Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’de özellikle Gelir Dairesi Başkanlığı (GİB) bünyesinde 2000’li yılların başlarından günümüze kadar yaşanan zaman dilimi içerisinde muhasebe uygulamalarının elektronik ortama taşınması ile ilgili olarak gerçekleştirilen projeler sayesinde çok fazla sayıda mükellefin, bu elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili sistemden yararlandığını söyleyebiliriz. Bu kapsam doğrultusunda yapılan çalışmamız altı bölümden oluşmaktadır. Konuyla ilgili açıklamaların yapıldığı giriş kısmından sonra ikinci bölümde, e-Devletle ilgili kavramlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı GİB’in yapmış olduğu projeler ve muhasebe uygulamaları anlatılmıştır. Dördüncü bölümde ise, makalenin amacına uygun literatür taraması yapıldıktan sonra beşinci bölümde de, İstanbul ilinde faaliyet gösteren ve bağımsız olarak çalışan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerle (SMMM) yapılan bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Son bölümde ise, yapılan anket çalışmasının sonuçları değerlendirilmiştir.

2. ELEKTRONİK DEVLET UYGULAMALARI

Günümüze kadar gerek yerli gerekse yabancı yazarlar tarafından e-Devletin birbirinden çok farklı veya birbirleriyle ilişkili birçok tanımı yapılmış olmasına rağmen yine de yapılmış olan mevcut tanımları, içerdikleri ve anlattıkları kavramsal yaklaşımlar açısından incelemekte fayda vardır. Sadece e-Devletin ne olduğuna değil, amaçlarına da dikkat çeken bu kavramsal yaklaşımlardan bazıları şunlardır: Erişim ve hizmet sunum odaklı kavramı vurgulamak adına Basu’nun yapmış olduğu tanım şu şekildedir; e-Devlet,

yeni liderlik tarzlarını, yeni tartışma ve karar verme stratejilerini, yeni iş yapma yollarını, vatandaşları ve toplulukları dinlemenin yeni yollarını ve yeni örgütlenme ve sunma yollarını teşvik etmek için mevcut kâğıt tabanlı prosedürlerin otomasyonunu veya bilgisayarlaştırılmasını içerir (Basu, 2004, s.110). Basu'nun tanımına göre e-Devlet, vatandaşlara fayda sağlamak için devlet hizmetlerine erişimi ve bu hizmetlerin sunumunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. İnternet odaklı yaklaşımla ilgili yapılan tanım ise; paydaşlarla iletişim ve işlem süreçlerini iyileştirmek, devlet bilgilerini ve hizmetlerini vatandaşlara, işletmelere ve diğer devlet kurumlarına ulaştırmak için bir araç olarak BİT'lerin ve özellikle internetin kullanılması, olarak belirtilmiştir (OECD, 2003, s.17; Stoltzfus, 2004, s.333). Kamu sektörünün verimliliğine odaklanmış yaklaşımla ilgili olarak yapılan tanım da ise e-Devlet; hizmetlerin ve bilginin, uygun maliyetle ve verimli bir şekilde sunularak, vatandaş ile kamu sektörü arasındaki ilişkinin iyileştirilmesine yönelik hükümetin kalıcı bir taahhüdüdür, şeklindedir (Chen vd.,2006, s.23).

Küreselleşmeyle birlikte yaşanan evrensel ve çağdaş gelişmeler sonucunda devletlerin, hem vatandaşlarının istek ve gereksinimlerine karşılık hem de yaşanan teknolojik ilerlemelere ayak uydurabilmek adına oluşturdukları e-Devlet modeli aslında yeni bir yapılaşma değil, devletin günümüzün çağdaş ihtiyaçlarına cevap verme refleksidir. Elektronik devlet; teknolojinin yapıları, süreçleri, düzenleyici çerçeveleri, insan kaynaklarını ve kamu idarelerinin kültürünü modernize etmek için stratejik bir araç olarak kullanıldığı, daha iyi bir yönetim ve nihayetinde kamu değerinin artışı sağlamak için kamu yönetiminin modernizasyonu ve reformu olarak da algılanabilir. Bu reform ise, kamu hizmet sunumunun kalitesini artırarak, kamu hizmetlerinde etkinlik, verimlilik, hakkaniyet ve şeffaflık anlayışında başarılı ve önemli değişikliklere neden olmuştur.

Elektronik devlet girişimleri; devletin işleyişinde ve etkinliğinde bir dönüşümü desteklemek için yeni ve gelişmekte olan teknolojileri kullanmayı amaçlayan karmaşık değişim çabalarıdır. Özellikle BİT'ler, insanların günlük yaşamlarında giderek daha hayati bir rol oynamakta ve iş yapma kurallarını değiştirmektedir. BİT uygulamaları, yalnızca devlet sürecini ve yönetimini geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda geleneksel vatandaşlık ve demokrasi kavramlarını da yeniden tanımlayarak, kamu mal ve hizmetlerinin vatandaşlara sunumunu geliştirmeyi de amaçlamıştır. Ancak e-Devlet maliyetlidir. Fakat vatandaşlara daha hızlı, daha verimli ve daha uygun bilgi erişimi ve hizmetleri sunarak, vatandaşlar ile devlet kurumları arasındaki etkileşimleri daha sorunsuz, kolay ve verimli hale getirir (Prybutok vd., 2008, s.144). Diğer bir deyişle e-Devlet, vatandaşlara fayda sağlamak için devletin sosyal ve ekonomik kaynaklarını daha iyi yöneterek, hem vatandaşlarla arasındaki etkili yönetişimi geliştirmeyi hem de devletin şeffaflığı konusunda vatandaşların inancını güçlendirmeyi amaçlar (Yanqing, 2010, s.1).

Gelişen ve geliştirilen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde halkın memnuniyet ve tatmin sınırlarındaki beklentilerin yükselmesi sonucu, onlarca yıl süren kamu sektörü reformları ile kamu hizmetlerinin sunumunu iyileştirmek veya kamu sektörünün imajını olumlu yönde değiştirmek için yapılan birçok çalışma, başarılı olamamış gibi görünmektedir. Çünkü verimsizlik, bürokratik işlemlerin fazlalığı, hesap verebilirlik, şeffaflığın olmayışı ve yolsuzluk özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kamu hizmetlerinin karakterize sorunları arasındadır. Elektronik devletin ortaya çıkışı ile sadece hizmet sunumunda verimliliği artırmayı değil, aynı zamanda şeffaflığı ve hesap verebilirliği de teşvik etmeyi, böylece kamu yönetişimi içindeki yolsuzluğu ve kötü yönetimi de azaltmayı gündeme taşımıştır. Özellikle gelişmekte ve az gelişmiş olan ülkelerde, ilk başlarda e-Devletin varlığı ile yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, ulusal ekonomik bü-

yümenin artırılmasına, bürokratik karmaşıklığın azaltılmasına ve iyi yönetim ilkelerinin kurulacağına yardımcı olacağı düşünülmüştür. Bu düşünce kapsamında oluşturulan e-Devlet hizmetlerinin toplumun gelişmesinde ve daha ileriye götürülmesinde önemli katkılar sağlamış olduğu gerçeği ise tartışılmaz bir konudur (Siddiquee, 2016, s.369).

3. MUHASEBEDE ELEKTRONİK UYGULAMALAR

Başlangıçta işletmeler, parasal ve parasal olmayan ekonomik faaliyetlerini kaydetme, özetleme ve raporlama gibi muhasebe işlemlerini kâğıt fişler, defterler ve elle yazılmış mali tablolar ile gerçekleştirmekteydiler. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra gelişen ve geliştirilen teknolojiler ile birlikte işletmeler, artık mali işlemlerini takip etmek, kaydetmek ve finansal raporları hazırlamak için bilgisayar sistemlerinden faydalanmışlardır. Bu değişim günümüzde sadece işletmelerde değil, muhasebeyi denetim ve vergi toplama aracı olarak kullanan devlette de, BİT'ler yardımıyla muhasebeyle ilgili faaliyet ve işlevlerinde değişikliğe gidilmesine neden olmuştur. Böylelikle muhasebe uygulamaları elektronikleşmiş ve e-Muhasebe, e-Vergi veya e-Maliye uygulamaları kavramları ortaya çıkmıştır (Allahverdi ve Karaer, 2019, s.248-251). Bu değişim süreci içerisinde, e-Muhasebe sisteminde de birçok yenilikler meydana gelmiştir. Başlangıçta e-Beyanname ile başlayan bu uygulamalar, son dönemde muhasebe defterlerinin yanı sıra muhasebenin birçok belge ve dokümanın fiziki ortamda bilgisayar teknolojilerine aktarılması ile her geçen gün artarak gelişme göstermiştir (Gökçen ve Özdemir, 2016, s.138; Kurtcebe ve Utku, 2020, s.77). Elektronik ortamda gerçekleştirilen bu uygulamalar, bir yandan T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın diğer yandan muhasebe meslek mensuplarının çalışma sistemlerini yeni teknolojik altyapıya göre yeniden dizayn etmelerine neden olmuştur (Öztürk ve Çarıkçı, 2019, s.1009).

Elektronik mükellef projesinin başlangıç noktasını oluşturan e-Beyanname, 5228 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinde ve VUK'un 257 inci maddesinin 4 No.lu bendinde yapılan değişiklikle yürürlüğe girmiştir. Ekim 2004'den beri de beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi uygulamasına başlanılmıştır (Ay, 2006, s.72). Sekiz çeşit beyanname ile başlanan projeye, 2009'da 30 adet, Ocak 2015 itibarıyla 41 adet beyannamenin elektronik beyanname sisteminden alınması ile devam edilmektedir (GİB Faaliyet Raporu, 2015, s.77). 213 sayılı VUK'nun 242 inci mükerrer maddesinin 2 numaralı fıkrası, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun "Defter Tutma Yükümlülüğü" başlıklı 64 üncü maddesi kapsamında, kâğıt üzerinde tutulması zorunlu olan yevmiye defteri ve defteri kebirin, elektronik ortamda tutulması, muhafaza ve ibraz edilebilmesi ile açılış ve kapanışlarına ilişkin tasdik işlemlerinin noter tarafından yapılması yerine Bakanlıktan alınan beratlar ile elektronik ortamda yapılması imkânının sağlanması hedeflenmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2021, s.94).

509 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğinde yer alan e-Belge uygulamalarından mükelleflerin yararlanabilmesi için; "GİB Portal Yöntemi", "Özel Entegratör Yöntemi" ve "Doğrudan Entegrasyon Yöntemi" olmak üzere üç yöntem açıklanmıştır. Bu yöntemlerden birini veya birkaçını kullanan mükellefler birçok muhasebe belge işlemini internet üzerinden gerçekleştirmektedirler. Kayıtlı ekonomiye geçişi hızlandırmaya yönelik çalışmalar kapsamında 397 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğin yayımı ile birlikte e-Fatura uygulaması (Kefe ve Kanarış, 2019, s.166), 30.12.2013 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 433 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile yürürlüğe giren e-Arşiv uygulaması (Orkunoğlu Şahin, 2016, s.149; Elçin vd., 2018, s.20; Gökçen ve Özdemir, 2016, s.147), 2016'da Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından kılavuzlara dâhil edilen (Tektüfek-

çi, 2017, s.79) 2017 yılında uygulamaya konulan 509 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile birçok mükellefin 01.07.2020 tarihinden itibaren kullanması zorunlu hale gelen e-İrsaliye uygulaması (Gülten, 2018, s. 117), 17.12.2017 tarih ve 30273 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren 487 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile 2018 yılından itibaren uygulamaya giren “e-Serbest Meslek Makbuz” ve “e- Müstahsil Makbuz” uygulaması (Deniz ve Güngör Tañç, 2020, s.624-625), 28335 No.lu 26.06.2012 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 415 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği uyarınca kara, hava ve deniz yolu ile şehirlerarası ve uluslararası yolcu taşımacılığında (Orkunoğlu Şahin, 2016, s.149) 19/10/2019 tarihli ve 30923 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 509 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğinde, ayrıca sinema, tiyatro, spor müsabakası vb. etkinliklere e-Bilet olarak düzenlenmesi ve yolcu listelerinin de elektronik ortamda düzenlenmesi uygulaması (Deniz ve Güngör Tañç, 2020, s.625) Gelir İdaresi Başkanlığı’nca mükelleflerin hizmetine sunulmuştur. Bu hizmetlerin dışında belge olarak Başkanlığın; Elektronik Gider Pusulası Uygulaması, Elektronik Sigorta Komisyon Gider Belgesi Uygulaması, Elektronik Sigorta Poliçesi Uygulaması, Elektronik Döviz Alım-Satım Belgesi Uygulaması, Elektronik Dekont Uygulaması, Elektronik Adisyon Uygulamaları da mevcuttur.

Vergi gelirlerinin artırılması, mükelleflere kaliteli hizmet sunumu, vergi politikalarının ve denetim stratejilerinin belirlenmesine yardımcı olma adına (Uğur ve Çütücü, 2009, s.11) GİB tarafından 1998 yılında Vergi Daireleri Otomasyon Projesiyle (VEDOP) başlatılan ve günümüze kadar süre gelen tüm elektronik muhasebe uygulamalarındaki amaç; tüm mali belgelerin ve defterlerin dijital ortamda kayıt altına alınarak kâğıt israfının, kayıt dışı ekonominin ve vergi kaybının önlenmesi ayrıca mükelleflerin bürokratik işlemlerinin azaltılması ve yapılacak denetimlerle de yine mükelleflerin sisteme olan güvenlerinin artırılmasını sağlamaktır (GİB, 2021, s.99).

4. LİTERATÜR TARAMASI

Çınar ve Güney (2012) Erzurum ilinde 103 muhasebe meslek mensubuna yaptıkları 10 sorulu anketin değerlendirme sonuçlarında ankete katılanlar arasında en önemli sorunun, GİB’in sisteminden ve alt yapı eksikliğinden kaynaklanan erişim sorunları olduğunu tespit etmişlerdir.

Bayraktar ve Yıldırım (2017) Karabük ilindeki 122 muhasebe meslek mensubuna, elektronik belge sistemlerinin muhasebe meslek mensupları tarafından ne derecede kabullenildiğini belirlenmesi amacıyla hazırladıkları anketteki 39 adet ifadeden elde ettikleri sonuçlar doğrultusunda ortaya koydukları hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir.

Çimen (2017) Tokat ilinde 136 SMMM ile yaptığı anket çalışmasında 20 adet ifadeden elde edilen sonuçlara göre ankete katılanlar arasında en önemli sorunun, mevzuatın sıklıkla değişmesi ve bu değişimi düzenli olarak takip edemeyişleri ve mevzuatın karmaşık olmasından dolayı da ortak bir anlam çıkarmada güçlük çekmeleri olduğudur.

Gönen ve Solak (2017) İzmir ilinde 162 bağımsız çalışan SMMM’lere uyguladıkları ankette 18 adet ifadenin sonucunda e-dönüşümde sistemsel hataların olduğu ve meslek mensuplarına ek maliyet getirmesine karşın T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile mükellefin işlem maliyetlerini düşürdüklerini belirlemişlerdir.

Elçin vd., (2018) Türkiye genelinde 389 SMMM ile yapılan ankette çalışmalarında, e-uygulamalara geçiş sürecinde iş yükünün çok oluşu, sistemdeki eksiklikler ve altyapı ile eleman yetersizliğini, karşılan en önemli üç sorun olarak tespit etmişlerdir.

Karasioğlu ve Garip (2019) Karaman ilinde 128 muhasebe meslek mensubuna yaptıkları ankette e-dönüşüm konusunda konuya hâkim eleman yetersizliğini, eğitimlerin bakanlık ve meslek odaları tarafından düzenli olarak hem meslek mensuplarına hem de ilgilenen diğer kişilere periyodik olarak tekrarlanması gerekliliğini belirlemişlerdir.

Bekci vd., (2020) Bursa ilinde 380 muhasebe meslek mensubuna uyguladıkları ankette, 18 adet ifadenin sonucu olarak ildeki ankete katılanların demografik özelliklerine göre elektronik dönüşüm sürecindeki memnuniyetleri hakkında farklı sonuçlar elde etmişlerdir.

Deniz ve Güngör Tanç (2020) Hatay ilinde SMMM Odasına kayıtlı 208 mali müşavire yaptıkları ankette 47 adet ifadeden elde ettikleri verilerin sonuçlarına göre, katılımcıların muhasebede e-dönüşüm ile ilgili olarak yaşadıkları en önemli sorunun, müşteri işletmelerinde hem dijital muhasebeye ilişkin bilgi düzeylerinin hem de teknolojik altyapılarının yetersiz olmasıdır.

Çıtak ve Derya Baskan (2020) Kırıkkale ilinde SMMM Odasına kayıtlı 51 mali müşavire yaptıkları 20 sorulu ankette, katılımcıların konuyla ilgili en önemli eksikliklerinin yeterince eğitim alamadıkları olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ulusan ve Bozkurt (2021) Yozgat ilindeki 54 muhasebe meslek mensubuna yaptıkları ankette katılanların verdikleri cevaplar doğrultusunda, e-uygulamaların faydalı olduğu durumlar olduğu gibi herhangi bir katkısının olmadığı durumların da bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Şeker ve Hoş (2021) Çorum ilinde bağımsız olarak görev yapan 95 SMMM'nin dijital muhasebe uygulamalarını kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları anketten elde ettikleri sonuçlara göre, bu uygulamalardan SMMM'lerin algıladıkları faydanın, kullanma niyeti üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirlemişlerdir.

Tuğay ve Güler (2021) Isparta ilinde 10 tane meslek mensubu ile yaptıkları yüz yüze görüşmelerden elde ettikleri veriler sonucunda, e-dönüşüm sürecinin çevreci bir yaklaşımı içerdiği ve devlet ile mükellefler arasında teknik alt yapı ve bilgi eksikliği gibi temel bazı sorunların giderildiği takdirde önemli bir uygulama olacağı görüşünü katılımcılardan elde etmişlerdir.

Eş ve Atasoy, (2022) Ankara ilinde 403 meslek mensubuna yaptıkları 15 sorudan oluşan anketi, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri, e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri olmak üzere 3 farklı kısımda incelemişlerdir. Elde edilen değerlendirmelerinin sonucunda muhasebe meslek mensuplarının, dijitalleşme hakkındaki bilgi ve uyum düzeyi arttıkça dijitalleşme hakkındaki memnuniyetleri artmakta ve dijitalleşmeden kaynaklanan kaygılarının azalmakta olduğunu tespit etmişlerdir.

Mert vd., (2022) İstanbul ilinde 176 SMMM üzerinde yaptıkları dijital teknoloji gelişimi ve muhasebe uygulamalarına etkileri ile ilgili ankette elde edilen bulguların sonuçlarına göre katılımcıların, dijitalleşmenin zaman tasarrufu ve muhasebe mesleğine fayda sağlayacağını bu nedenle de, gelişmeleri yakından takip ettiklerine dair görüş bildirdiklerini belirlemiştir.

Uzun vd., (2022) Şırnak ilinde 69 muhasebe meslek elemanlarına yaptıkları ankette, 18 adet ifadeden elde edilen sonuçlara göre yapılan tüm hipotezler reddedilmiş olsa da bazı ifadeler verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıkların olduğunu tespit etmiştir.

5. MESLEK MENSUPLARININ ELEKTRONİK MUHASEBE UYGULAMALARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

5.1. Araştırmanın Amacı

Gerek işletmelerde gerekse bağımsız olarak kendi ofislerinde çalışan muhasebe çalışanları, son otuz yılda dünyada ve ülkemizde yaşanan bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin paralelinde, hem mevzuat olarak hem de GİB tarafından geliştirilen elektronik muhasebe uygulamalarından dolayı diğer departmanlarda çalışanlara göre çok daha fazla etkilenmişlerdir. Özellikle son beş yılda GİB'in zorunlu olarak uygulama kriterlerinde yarattığı kapsam artışlarından dolayı, elektronik muhasebe uygulamalarında, daha fazla mükellefin katılımının gerçekleştiği bir dönem yaşanmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde bütün bu sürecin tam merkezinde bulunan ve mükellefleri adına iş yapan mali müşavirlere yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. İstanbul SMMM Odasına kayıtlı olan ve bağımsız olarak çalışan SMMM'lere yapılan bu anket çalışmasının amacı; elektronik muhasebe uygulamaları konularındaki fikirlerini almak, bu elektronik uygulamaların nereye evrileceği konusunda görüşlerini belirlemek ve ayrıca hem Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan hem de meslek odalarından konuyla ilgili beklentilerinin neler olduğunu tespit etmektir.

5.2. Etik Kurul Onay Bilgisi

Bu araştırmanın etik onayı, İstanbul Gelişim Üniversitesi'nin Etik Kurul Başkanlığı'ndan 18.01.2023 tarih ve 2023-02-56 no'lu kararı ile alınmıştır.

5.3. Araştırmanın Ana Kütlesi

Çalışmanın veri kaynağı olarak, araştırmada kullanılacak temel araştırma metodolojisi ankettir. Sadece İstanbul ilinde yapılacak olan yüz yüze anket çalışması üzerinden şayet örneklem büyüklüğüne ulaşılmazsa web anket çalışması ile belirlenen sayıya ulaşılması sağlanacaktır. İstanbul ilinde Şubat 2022 sonu itibarıyla 46.450 SMMM meslek mensubu bulunmaktadır. Bunun 16.941 kişi ise bağımsız olarak mesleki faaliyetlerini sürdürmektedir. Kullanılan örnekleme yöntemi "Basit Rastal Örnekleme"dir. $N=16941$ kişiden oluşan listeden rastal olarak çekilecek örneklemin büyüklüğü aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır (Small Sample Techniques, 1960, s. 99).

$$s = \frac{X^2 NP(1-P)}{d^2(N-1) + X^2 P(1-P)}$$

s = Gerekli örnek boyutu.

X^2 = İstenilen güven düzeyinde (3.841) 1 serbestlik derecesi için ki-karenin tablo değeri.

N = Anakütle büyüklüğü.

P = Anakütle oranı (maksimum örneklem büyüklüğünü sağlayacağı için 0,50 olduğu varsayılır).

d = orantı (.05) olarak ifade edilen doğruluk derecesi.

$$\frac{3,841 * 16941 (0,50) * (0,50)}{(0,05)^2 * (16941 - 1) + 3,841 (0,50) * (0,50)} = \frac{16267,59}{42,35 + 0,96025} = \frac{16267,59}{43,31} = 375,61$$

Çalışmada yapılacak olan yüz yüze anket çalışmasında kabul edilebilir örneklem büyüklüğü 375 kişi olacaktır. Çalışma kapsamında elde edilen örneklem sayısı olan 375 Anakütle i için yüzde 5 hata payı ile kabul edilebilir nitelikte bir örneklem olduğu görülmektedir. Sahadan dönen ve değerlendirmeye alınan anketlerin benzer özellikte ve güvenilir olup olmadıkları ve birimlerin aynı ana kütlede gelip gelmediği istatistiksel testlere tabi tutularak (bağımsız örneklem t testi, güvenilirlik testleri vb.) test edilmiş ve 24 anket analiz dışı bırakılmıştır. Bu nedenle toplam 351 anket çalışmaya dâhil edilmiştir.

5.4. Araştırmanın Kısıtları

Çalışmamızda yer alan anket, sadece İstanbul ilinde bağımsız olarak çalışan SMMM'lere uygulanmıştır. Bu durum aynı zamanda çalışmamızın da kısıtını oluşturmaktadır. İstanbul ilinin tercih edilmesinin nedeni ise, Türkiye'nin nüfus açısından en büyük il oluşu, ekonomik potansiyeli, gayri safi milli hasılda en yüksek payı alması ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın e-dönüşüm sürecinde, e-Muhasebe uygulamalarını kullanan mükellef sayısının en fazla olduğu il olmasından dolayıdır.

5.5. Araştırmanın Yöntem ve Teknik

Çalışma için kullanılan anket formu; Bekci vd., 2020, Çınar ve Güney 2012, Deniz ve Güngür Taç 2020, Gönen ve Solak 2017, Karasioğlu ve Garip 2019, Şeker ve Hoş 2021, Tuğay ve Güler 2021 ve Uluslan ve Bozkurt 2021 tarafından yapılan çalışmalarından ve SMMM'ler ile yapılan ön mülakatlar sonucu edinilen bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu 2 ana kısımdan oluşturulmuştur. İlk kısım demografik özelliklerin ele alındığı sorulardan ikinci kısım ise, ilgili meslek mensubu grubunun e-Muhasebe uygulamaları ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesini kapsayan 27 adet sorudan oluşmaktadır. Sorularda 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte sayısal değerler 1 Kesinlikle Katılmıyorum, 2 Katılmıyorum, 3 Kararsızım, 4 Katılıyorum, 5 Kesinlikle Katılıyorum olarak belirlenmiştir. Anket verilerinin analizi için SPSS 24 paket programı kullanılmıştır. Ölçek güvenilirliği ise SPSS "Cronbach's Alpha" değerine göre belirlenmiştir. Cronbach alpha aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

0 < R2 < 0.40 ise güvenilir değil

0.40 < R2 < 0.60 ise düşük güvenilirlikte

0.60 < R2 < 0.80 ise oldukça güvenilir

0.80 < R2 < 1.00 ise yüksek güvenilirlikte bir ölçek olduğunu göstermektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018, s.19). Anket Cronbach alpha analizi ile test edilmiş ve sonuç aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Verilerinin Güvenirlilik Analizi

Cronbach’s Alpha	N of Items (Madde sayısı)
,821	27

Elektronik muhasebe uygulamalarına yönelik 27 maddelik ölçeğin Cronbach alpha güvenilirliği yüzde 82,1 bulunmuştur. Bu güvenilirlik değerinin oldukça yeterli olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle maddelerin güvenilirliği oldukça yüksektir.

5.6. Araştırmanın Verilerinin Analizi

Araştırma sorularından elde edilen sonuçlar, frekans ve yüzde dağılımları ile birlikte tablolar halinde sunulmuştur. Ayrıca elde edilen verilerden nitel değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyan çapraz tablo analizleri de yapılmıştır. Çapraz tabloların oluşturulmasında ise, demografik özelliklerden yaş değişkeni kullanılmıştır. Beş kısımdan oluşan anketin soru bölümünün her bir bölümünden seçilen amaca uygun sorular için bu çapraz tablolar hazırlanmıştır. Ayrıca seçilen bu sorular için hipotezler oluşturulmuş ve bu hipotezlerin doğruluğu içinde Ki-Kare testi kullanılmıştır.

5.7. Araştırmanın Bulguları

Bu kısımda anket çalışmamızın bulguları verilecektir. Aşağıdaki Tablo 2’de yapılan anketteki meslek mensuplarının demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 2. Ankete Katılan Meslek Mensuplarının Ait Demografik Özellikler

Demografik Bilgiler		Frekans	Oran (Yüzde)
Cinsiyet	Kadın	137	39,0
	Erkek	214	61,0
Yaş	25-30	13	3,7
	31-40	84	23,9
	41-50	157	44,7
	51-60	62	17,7
	61 ve üstü	35	10,0
Eğitim Durumu	Lisans mezunu	247	70,4
	Yüksek Lisans mezunu / Devam ediyorum	100	28,5
	Doktora mezunu / Devam Ediyorum	4	1,1
Mesleki Deneyim	1-5 yıl	8	2,3
	6-10 yıl	58	16,5
	11-15 yıl	70	19,9
	16-20 yıl	68	19,4
	21-25 yıl	113	32,2
	26 yıl ve üstü	34	9,7

Ankete katılan 351 bağımsız çalışan SMMM'den 137'si (yüzde 39) kadın, 214'ü (yüzde 61) erkektir. Yaş olarak ankete katılanların; 13'ü (yüzde 3,7) 25-30 yaşları arasında, 84'ü (yüzde 23,9) 31-40 yaşları arasında, 157'si (yüzde 44,7) 41-50 yaşları arasında, 62'si (yüzde 17,7) 51-60 yaşları arasında olup, 35'i de (yüzde 10) 61 yaş ve üzerindedir. Ankete katılanlardan, 247'si (yüzde 70,4) lisans mezunu, 100'ü (yüzde 28,5) yüksek lisans mezunu veya yüksek lisansa devam etmekte olup, 4'ü de (yüzde 1,1) doktora mezunu veya doktora devam etmektedir. Ankete katılanlardan yine 8'i (yüzde 2,3) 1-5 yıl arası, 58'i (yüzde 16,5) 6-10 yıl arası, 70'i (yüzde 19,9) 11-15 yıl arası, 68'si (yüzde 19,4) 16-20 yıl arası, 113'ü (yüzde 32,2) 21-25 yıl arası ve 34'ü de (yüzde 9,7) 26 yıl ve üstü mesleki deneyime sahiptir. Demografik özelliklerin dışında elektronik muhasebe sürecine dâhil olma durumu ile ilgili sorunun cevapları Tablo 3'de, konuyla ilgili alınan eğitimlerle ilgili soruya verilen cevaplar Tablo 4'de ve meslek mensuplarının mükelleflerine platform önerisi ile ilgili soruya verilen cevaplarda Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 3. Meslek Mensuplarının E-Muhasebe Sürecine Dâhil Olma Durumu

Demografik Bilgiler		Frekans	Oran (Yüzde)
Yasal Zorunluluk Olmasaydı E-Belge Veya E-Defter Uygulamalarını Gönüllü Olarak Kullanır Mıydınız?	Evet	239	68,1
	Hayır	58	16,5
	Kararsızım	54	15,4

Yasal zorunluluk dışında gönüllü olarak elektronik muhasebe uygulamalarına geçiş yapar mıydınız ile ilgili olan soruya, 239'u (yüzde 68,1) "Evet", 58'si (yüzde 16,5) "Hayır" ve 54'ü de (yüzde 14,4) "Kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Meslek Mensuplarının E-Muhasebe Sürecindeki Eğitimleri

Demografik Bilgiler		Frekans	Oran (Yüzde)
E-Muhasebe Süreci ve İşlemlerine Yönelik Seminer/Eğitim Katılım Sayısı	Hiç Katılmadım	50	14,2
	1-3	118	33,6
	4-7	67	19,1
	8-11	42	12,0
	12 ve Üstü	74	21,1
	Elektronik Muhasebe Uygulamaları İle İlgili Eğitim İhtiyacının Nereden Temin Edildiği	Kayıtlı Olduğunuz Oda	180
Kullanılan Programın Firma Eğitimleri		90	25,6
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığının Yayınladığı Rehberlerden ve Duyurulardan		32	9,1
TÜRMOB'tan		32	9,1
Özel Eğitim Kurumlardan		8	2,3
Mesleki Derneklerden		9	2,9

Elektronik muhasebe süreci ve işlemlerine yönelik yapılan eğitimlere katılım sayısı olarak ankete katılanlardan 50'sinin (yüzde 14,2) bu eğitimlere hiç katılmadığı, 118'inin (yüzde 33,6) 1 ila 3 arasında katıldığı, 67'sinin (yüzde 19,1) 4 ila 7 arasında katıldığı, 42'sinin (yüzde 12) 8 ila 11 arasında katıldığı, 74'ünün ise (yüzde 21,1) 12 ve üzeri bu eğitimlere katıldığı belirlenmiştir. Elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili eğitim ve bilgilendirme ihtiyacının nereden temin edildiği ile ilgili soruya ise, ankete katılanlardan 180'ni (yüzde 51,3) kayıtlı olduğu odadan yani İstanbul SMMM Odasından, 90'ı (yüzde 25,6) kullanıldıkları programın firma eğitimlerinden, 32'si (yüzde 9,1) Bakanlığının yayınladığı rehberlerden ve duyurulardan, yine 32'si (yüzde 9,1) Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği'nden (TÜRMOB), 8'i (yüzde 2,3) özel eğitim kurumlardan ve 9'u da (yüzde 2,9) mesleki derneklerden eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Meslek Mensuplarının Mükelleflerine Platform Önerisi

Demografik Bilgiler		Frekans	Oran (Yüzde)
Mükelleflerinize E-Belge Oluşturma Platformundan Hangisini Öneriyorsunuz?	GİB Portal	23	6,6
	Doğrudan Entegrasyon	14	4,0
	Özel Entegratör	163	46,4
	GİB Portal ve Özel Entegratör	101	28,8
	Hepsi	50	14,2

Elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili meslek mensuplarının kendi mükelleflere e-Belge oluşturma platformundan hangisini öneriyorsunuz ile ilgili soruyu da, 23'ü (yüzde 6,6) Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) portalını, 14'ü (yüzde 4) doğrudan entegrasyonu, 163'ü (yüzde 46,4) özel entegratörleri, 101'i (yüzde 28,8) GİB portalı ve özel entegratörleri ve 50'si de (yüzde 14,2) hepsi olarak cevaplamışlardır.

Anketin ikinci bölümü beşli likert tipi ölçek şeklindedir ve 5 kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımdaki elektronik muhasebe uygulamalarının eğitimlerinin değerlendirilmesi ile ilgili sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 6'da, ikinci kısımdaki elektronik muhasebe uygulamalarının işleyişinin değerlendirilmesi ile ilgili sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 7'de, üçüncü kısımdaki GİB'in dijital uygulamalarının değerlendirilmesi ile ilgili sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 8'de, dördüncü kısımdaki elektronik muhasebe uygulamalarının büro faaliyetlerine etkisi ile ilgili sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 9'da ve son kısımda elektronik muhasebe uygulamalarının muhasebe mesleğe etkisi ile ilgili sorulara katılımcıların verdikleri cevaplarda Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 6. Elektronik Muhasebe Uygulamalarının Eğitimlerinin Değerlendirilmesi

İFADELER		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Ortalamalar
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Katılıyorum	
1) Kayıtlı olduğunuz Oda'nın e-uygulamalar konusundaki eğitimleri yeterlidir.	Frekans	23	29	93	116	90	3,63
	Yüzde	6,6	8,3	26,5	33,0	25,6	
2) Eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim.	Frekans	86	71	79	72	43	2,76
	Yüzde	24,5	20,2	22,5	20,5	12,3	
3) E-Uygulamaların kullanımı konusunda GİB tarafından yapılan bilgilendirmeler ve dokümanlar yeterlidir.	Frekans	110	76	93	47	25	2,43
	Yüzde	31,3	21,7	26,5	13,4	7,1	

Tablo 6'da yer alan elektronik muhasebe uygulamalarının eğitimlerinin değerlendirilmesi ile ilgili katılımcıların görüşlerini içeren ifadelere verilen cevapların genel ortalaması 2,94'dür. Tablodan da anlaşılacağı üzere meslek mensupları almış oldukları eğitimlerden ve bu konudaki doküman ve bilgilendir-

melerden dolayı görüşleri nispeten olumludur. Almış oldukları eğitimlerden en çok memnun oldukları kurum ise, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorumun toplamı olarak yüzde 58,6 ile kayıtlı oldukları yani İstanbul SMMM Odasından aldıkları eğitimlerdir. Eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim ile ilgili sorudaki çoğunluğun görüşü, bir eğitimin gerekli olduğu yönündedir. Katılımcıların eğitim konusunda en az memnun oldukları konu ise, GİB'in çıkarttığı doküman ve belgelerin, beklendiği tam da karşılayamadığıdır.

Tablo 7. Elektronik Muhasebe Uygulamalarının İşleyişinin Değerlendirilmesi

İFADELER		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Ortalamalar
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Katılıyorum	
4) E-Muhasebe uygulamalarında belge ve defterlerin saklanması hizmetini veren özel entegratör firmaları güvenlidir.	Frekans	9	23	140	114	65	3,58
	Yüzde	2,6	6,6	39,9	32,5	18,5	
5) E-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını azaltmıştır.	Frekans	35	39	64	114	99	3,58
	Yüzde	10,0	11,1	18,2	32,5	28,2	
6) E-Muhasebe uygulamaları çok sık değişiklikler yapıyor.	Frekans	11	28	78	95	139	3,92
	Yüzde	3,1	8,0	22,2	27,1	39,6	
7) E-Muhasebe uygulamaları mevzuata uyumu artırır.	Frekans	14	19	62	139	117	3,93
	Yüzde	4,0	5,4	17,7	39,6	33,3	
8) E-Muhasebe uygulamalar ile vergi denetimi süreçlerinde yaşanan zorluklar ve gecikmeler ortadan kalkmıştır.	Frekans	32	35	98	115	71	3,45
	Yüzde	9,1	10,0	27,9	32,8	20,2	

Tablo 7'de yer alan elektronik muhasebe uygulamalarının işleyişinin değerlendirilmesi ile ilgili katılımcıların görüşlerini içeren ifadeler verilen cevapların genel ortalaması 3,69'dur. Tablodan da anlaşılacağı üzere meslek mensuplarının bu kapsamda sorulan sorulara verdikleri cevaplar itibarıyla tüm anketteki mevcut kısımlar arasında en yüksek olumlu ortalamaya sahip görüş olarak şekillenmiştir. Ankete katılan 351 kişiden 213'ü (yüzde 60,7) elektronik muhasebe uygulamalarının sahte belge kullanımını azalttığı yönde katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum olarak görüş bildirmişlerdir. Elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak çok sık değişikliklerin yapıldığı ve elektronik muhasebe uygulamalarının mevzuata uyumu arttırdığı konusunda ankete katılanların bakış açılarının ise, olumlu olduğunu söyleyebiliriz. Bu kısımdaki son soru olan elektronik muhasebe uygulamalarının sonucunda vergi denetimi süreçlerinde yaşanan zorluklar ve gecikmelerin ortadan kalktığı görüşüne kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin toplamının 67 (yüzde 19,1) kişi olduğu tespit edilmiştir. Ancak, bu kısım arasında yer alan elektronik mu-

hasebe uygulamalarında belge ve defterlerin saklanması hizmetini veren özel entegratör firmaları güvenlidir ifadesi, tüm anket çalışması içinde yüzde 39,9 ile 140 kişinin kararsız kaldığı en önemli soru olmuştur.

Tablo 8. GİB'in Dijital Uygulamalarının Değerlendirilmesi

İFADELER		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalamalar
9) E-Muhasebe uygulamaları ile ilgili sorunlarda GİB'le iletişim kurmakta sıkıntı yaşanmamaktadır.	Frekans	101	55	74	68	53	2,76
	Yüzde	28,8	15,7	21,1	19,4	15,1	
10) E-Muhasebe ile ilgili sorunlarda GİB'in geri dönüşümleri çözüm odaklıdır.	Frekans	76	74	113	62	26	2,68
	Yüzde	21,7	21,1	32,2	17,7	7,4	
11) E-Muhasebe ile ilgili yaşanan sorunlar karşısında GİB'in verdiği teknik destek yeterlidir.	Frekans	120	86	88	47	10	2,26
	Yüzde	34,2	24,5	25,1	13,4	2,8	
12) E-Muhasebe uygulamaların kullanımı sırasında JAVA uygulamaları ile ilgili sorunlarla karşılaşılmaktadır.	Frekans	21	26	42	74	188	4,09
	Yüzde	6,0	7,4	12,0	21,1	53,6	
13) E-Muhasebe uygulamaların kullanımı sırasında GİB'in web sitesinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşılmaktadır.	Frekans	25	17	31	101	177	4,11
	Yüzde	7,1	4,8	8,8	28,8	50,4	
14) E-Muhasebe uygulamaların kullanımı sırasında e-İmza veya mobil imza ile ilgili sorunlarla karşılaşılmaktadır.	Frekans	12	35	57	90	157	3,98
	Yüzde	3,4	10,0	16,2	25,6	44,7	
15) E-Tahsilat uygulamasında kamu bankalarının tahsilata aracı olması doğrudur.	Frekans	107	37	74	59	74	2,87
	Yüzde	30,5	10,5	21,1	16,8	21,1	
16) Muhasebe defter ve belgelerdeki kişisel ve ticari bilgilerin özel entegratörler tarafından bilinmesi gizlilik ve güvenlik kaybına yol açmaktadır.	Frekans	40	57	120	79	55	3,15
	Yüzde	11,4	16,2	34,2	22,5	15,7	

Tablo 8'den de anlaşılacağı üzere meslek mensuplarının GİB'in dijital uygulamalarından memnuniyetleri düşüktür. Elektronik muhasebe uygulamaların kullanımı sırasında GİB'in web sitesinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşılmaması ile ilgili soruya, ankete katılan 351 kişiden 278'i (yüzde 79,2) katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerinin toplamı olarak cevap vermeleri sonucu, bu kısım içinde yer alan tüm sorular arasında 4,11 ortalama ile bu ifade, en yüksek olumsuz seviyeye sahiptir. Bu soruyu, 4,09 ortalama ile elektronik uygulamaların kullanımı sırasında JAVA uygulamaları ile ilgili sorunlarla

karşılaşılmaktadır ifadesi takip etmektedir. Görüldüğü üzere internet ortamında, uygulama sırasında yaşanan sorunlar, meslek mensuplarının en çok olumsuz yönde görüş bildirdiği konular arasında yer almaktadır. Elektronik muhasebe ile ilgili yaşanan sorunlar karşısında GİB'in verdiği teknik desteğin yeterlidir ifadesi ise, 2.26 (katılmıyorum görüşüne yakın) ile tüm anket çalışmasının en düşük olumsuz yöndeki ortalamasına sahiptir.

Tablo 9. Elektronik Muhasebe Uygulamalarının Büro Faaliyetlerine Etkisi

İFADELER		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalamalar
17) E-Muhasebe uygulamalarının kendinize ve ailenize daha fazla zaman ayırmaya yardımcı olmuştur.	Frekans	95	60	90	68	38	2,70
	Yüzde	27,1	17,1	25,6	19,4	10,8	
18) E-Muhasebe uygulamaları müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmiştir.	Frekans	48	51	99	109	44	3,14
	Yüzde	13,7	14,5	28,2	31,1	15,5	
19) E-Muhasebe uygulamaları sonucunda bürolarımızda bilgi ve iletişim teknolojilerine hâkim daha kalifiyeli personele olan ihtiyacınız artmıştır.	Frekans	8	9	28	138	168	4,78
	Yüzde	2,3	2,6	8,0	39,3	47,9	
20) E-Muhasebe uygulamaları büromdaki iş yükünü azaltmıştır.	Frekans	85	55	81	80	50	2,87
	Yüzde	24,2	15,7	23,1	22,8	14,2	

Tablo 9'dan da anlaşılacağı üzere elektronik muhasebe uygulamalarının kendinize ve ailenize daha fazla zaman ayırmaya yardımcı olmuştur ifadesi, 2.70 ile bu kısmın en düşük ortalamasına sahiptir. Elektronik muhasebe uygulamaları sonucunda bürolarımızda bilgi ve iletişim teknolojilerine hâkim daha kalifiyeli personele olan ihtiyacınız artmıştır ifadesi, hem bu kısmın hem de tüm anketteki sorular arasında 4.78 (kesinlikle katılıyorum görüşüne yakın) ile en yüksek ortalamaya sahiptir. Katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplamı olarak 306 meslek mensubunun yüzde 87,2 oranında katıldığı bu cevap ile gelecekteki muhasebe mesleğinde teknolojik gelişmelere dayalı uygulamaların daha da artacağı ve bu nedenle söz konusu uygulamalara yatkın kişilere olan ihtiyacın önemli bir noktaya geleceği görüşü katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Tablo 10. Elektronik Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Mesleğe Etkisi

İFADELER		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalamalar
21) Dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi gelecek dönemlerde daha da artacaktır.	Frekans	22	20	51	103	155	3,99
	Yüzde	6,3	5,7	14,5	29,3	44,2	
22) E-Muhasebe uygulamalarından dolayı mesleğe olan ilgi ve istek artmaktadır.	Frekans	65	53	118	62	53	2,96
	Yüzde	18,5	15,1	33,6	17,7	15,1	
23) Muhasebe mesleğindeki e-dönüşümün tahsilat sorununuzun çözümüne katkı sağlamıştır.	Frekans	121	73	97	34	26	2,35
	Yüzde	34,5	20,8	27,6	9,7	7,4	
24) E-Muhasebe uygulamalarından dolayı Kamu kurumlarının mesleğe bakış açılarında olumlu değişimler olmuştur.	Frekans	83	47	102	80	39	2,84
	Yüzde	23,6	13,4	29,1	22,8	11,1	
25) E-Muhasebe uygulamaları muhasebe mesleğinin geleceğindeki iş yapma biçimini ve şeklini değiştirecektir.	Frekans	6	6	47	114	178	4,29
	Yüzde	1,7	1,7	13,4	32,5	50,7	
26) E-Muhasebe uygulamaları müşterilerinizin vergisel yükümlülükleriyle ilgili konularda bilinçlenmesine olumlu katkı sağlamıştır.	Frekans	35	45	100	116	55	3,32
	Yüzde	10,0	12,8	28,5	33,0	15,7	
27) E-Muhasebe uygulamaları muhasebe mesleğindeki haksız rekabeti önleyebilecek araçlardan biridir.	Frekans	81	54	91	83	42	2,86
	Yüzde	23,1	15,4	25,9	23,6	12,0	

Tablo 10’da yer alan ifadelere verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere, katılımcıların yüzde 55,3’ü (yüzde 34,5 + yüzde 20,8) muhasebe mesleğindeki elektronik dönüşümün tahsilat sorununuzun çözümüne katkı sağlamıştır ifadesine olumsuz görüş bildirmiştir. Yine katılımcıların yüzde 83,2’si (yüzde 35,2 + yüzde 50,7) elektronik muhasebe uygulamaları muhasebe mesleğinin geleceğindeki iş yapma biçimini ve şeklini değiştirecek ifadesine 4.29 ortalama ile katıldıkları gözlemlenmiştir. Ankete katılanların, bu kısımda yer alan elektronik muhasebe uygulamalarının muhasebe mesleğini gelecekte olumlu yönde etkileyeceği ve geliştireceği konusunda olumlu görüşleri olmasına rağmen, bu uygulamaların meslekteki haksız rekabeti önleyebilecek araçlardan biridir ifadesinde ise kararsız kaldıkları gözlemlenmiştir.

5.8. Çapraz Tablo Analizleri

Çapraz tabloların oluşturulmasında demografik özelliklerden yaş değişkeni kullanılmıştır. Bu değişkenin seçilmesinin nedeni ise; hemen hemen son on beş yılda GİB tarafından geliştirilen elektronik

muhasabe uygulamalarının yaş gruplarına göre internet ortamında kullanımlarına olan yaklaşımlarını ve görüşlerinin inceleyebilmektir. Bu nedenle yaş değişkeninin ölçek yapısı, istatistik analizlerde daha etkin kullanabilmek adına daraltılmıştır. Burada amaç, oluşturulan üç yeni yaş grubu ile çapraz tablonun oluşturulması ve yorumlanmasıdır. Daraltılan yeni yaş grubu aşağıdaki Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Daraltılan Yaş Gruplarının Yeni Yaş Dağılımları

Demografik Özellikler	Yaş	Yeni Yaş (YYAS)
Yaşınız	25-30	25-40 41-50 51 ve üstü
	31-40	
	41-50	
	51-60	
	61 ve üstü	

Yukarıdaki yeni ölçek yapısı üzerinden oluşturulacak çapraz tablolar ile atanmış olan grupların anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığı test edilecektir. Çapraz tablolarda 5’li likert ölçeğinin (1 Kesinlikle Katılmıyorum, 2 Katılmıyorum, 3 Kararsızım, 4 Katılıyorum, 5 Kesinlikle Katılıyorum) sayıları kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 12’de ise, anketin her bir kısmından seçilen ve çapraz tablosu oluşturulacak sorular yer almaktadır.

Tablo 12. Çapraz Tablosu Oluşturulacak Sorular

Anketteki Sorusu Numarası	İlgili Soru
(2)	Eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim
(5)	E-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını azaltmıştır
(13)	E-uygulamaların kullanımı sırasında GİB’in web sitesinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadır
(18)	E-Muhasebe uygulamaları müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmiştir
(21)	Dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi gelecek dönemlerde daha da artacaktır yönde geliştirmiştir

5.8.1. Eğitim Almadan e-Defter ve e-Belge Sistemlerinin Kullanımı

Ankette yer alan “Eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim” sorusu, elektronik muhasebe uygulamalarının eğitimlerinin değerlendirilmesi başlıklı kısımda sorulmuştur. Tablo 13’de, sorunun yeni yaş gruplarına göre oluşturulan çapraz tablosu yer almaktadır.

Tablo 13. Yaş Grupları İle Eğitim Almadan E-Uygulama Kullanımı Arasındaki İlişki

			1	2	3	4	5	Toplam
YYAS	25-40	Frekans	20	13	25	23	16	97
		Yüzde	5,7	3,7	7,1	6,6	4,6	27,6
	41-50	Frekans	38	27	36	36	20	157
		Yüzde	10,8	7,7	10,3	10,3	5,7	44,7
	51 ve üstü	Frekans	28	31	18	13	7	97
		Yüzde	8,0	8,8	5,1	3,7	2,0	27,6
Toplam	Frekans	86	71	79	72	43	351	
	Yüzde	24,5	20,2	22,5	20,5	12,3	100,0	

Tablo 13'e göre, eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim ile ilgili soruya tüm yaş gruplarında kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum toplamı olarak yüzde 44,7 oranında olumsuz cevap verilmiştir. Eğitim almadan bu uygulamaları kullanamayacağını ifade eden 41-50 yaş grubu aynı ölçekte yüzde 18,5 ile diğer yaş gruplarına göre en yüksek orana ulaşmıştır. 51 yaş ve üstü grubunda ise, eğitim almadan ilgili sistemleri kullanamayacaklarını ifade edenlerin oranı da yine aynı ölçekte yüzde 16,8'dir. Diğer yandan eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim diyen 41-50 yaş grubu ise, diğer yaş gruplarına göre yüzde 16 ile kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum toplamı olarak en çok orana sahip grup olmuştur. Bu soru ile ilgili hipotezler ise şunlardır.

H_0 = Yeni yaş grupları ile eğitim almadan e-Defter kullanımı arasında bir ilişki yoktur.

H_1 = Yeni yaş grupları ile eğitim almadan e-Defter kullanımı arasında bir ilişki vardır.

Kümeler arasında gözlenen herhangi bir farkın tesadüfen ortaya çıkma olasılığını değerlendirmek için kategorik veri kümelerine uygulanan istatistiksel bir test olan Ki-Kare testinin bu soru ile ilgili sonucu aşağıdaki Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Ki-Kare Testi (Yaş ile Eğitim Almadan E-Uygulama Kullanımları Arasındaki İlişki)

	Değer	Serbestlik Derecesi	Çift taraflı test (p değeri)
Pearson Chi-Square	18,833 ^a	8	,016
Likelihood Ratio	18,699	8	,017
Linear-by-Linear Association	10,863	1	,001
N of Valid Cases	351		

Tablo 14'de göre, değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı konusunda yapılan Ki-Kare testi sonucunda $\alpha=0,05$ anlam düzeyinde test edilen p değeri 0,016 olduğu için anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

5.8.2. E-Muhasebe Uygulamaları Sahte Belge Kullanımı

Ankette yer alan “E-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını azaltmıştır” sorusu, elektronik muhasebe uygulamalarının işleyişinin değerlendirilmesi başlıklı kısımda sorulmuştur. Tablo 15’de, sorunun yeni yaş gruplarına göre oluşturulan çapraz tablosu yer almaktadır.

Tablo 15. Yaş Grubuna Göre E-Muhasebe Uygulamalarında Sahte Belge Kullanımı Arasındaki İlişki

			1	2	3	4	5	Toplam
YYAS	25-40	Frekans	16	9	23	21	28	97
		Yüzde	4,6	2,6	6,6	6,0	8,0	27,6
	41-50	Frekans	14	16	24	60	43	157
		Yüzde	4,0	4,6	6,8	17,1	12,3	44,7
	51 ve üstü	Frekans	5	14	17	33	28	97
		Yüzde	1,4	4,0	4,8	9,4	8,0	27,6
Toplam	Frekans	35	39	64	114	99	351	
	Yüzde	10,0	11,1	18,2	32,5	28,2	100,0	

Tablo 15’e göre, e-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını azaltmıştır ile ilgili soruya kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum toplamı olarak yüzde 21,1 oranında olumsuz cevap verilirken, bu oran 41-50 yaş grubunda yine aynı ölçekte yüzde 8,6 ile diğer yaş gruplarına göre en yüksek orana ulaşmıştır. 51 yaş ve üstü grubunda ise elektronik muhasebe uygulamalarının sahte belge kullanımını azaltmıştır ifadesine kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı ise, toplamda yüzde 5,4’dür. Sonuç olarak, tüm yaş gruplarında e-Muhasebe uygulamaları sonucunda sahte belgenin kullanımının azalttığı konusuna katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenleri oranı toplam olarak yüzde 60,7’dir. Sorunun Ki-Kare testinin sonucu aşağıdaki Tablo 16’da verilmiştir. Bu soru ile ilgili hipotezler ise şunlardır:

H_0 = Yeni yaş grupları ile e-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını arasında bir ilişki yoktur.

H_1 = Yeni yaş grupları ile e-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını arasında bir ilişki vardır.

Tablo 16. Ki-Kare Testi (Yaş Grubuna Göre E-Muhasebe Uygulamalarında Sahte Belge Kullanımı Arasındaki İlişki)

	Değer	Serbestlik Derecesi	Çift taraflı test (p değeri)
Pearson Chi-Square	15,551 ^a	8	,049
Likelihood Ratio	15,583	8	,049
Linear-by-Linear Association	2,654	1	,103
N of Valid Cases	351		

Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı konusunda yapılan Ki-Kare testi sonucunda $\alpha=0,05$ anlam düzeyinde test edilen p değeri 0,049 olduğu için anlamlı bir farklılık olduğunu söylenebilir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

5.8.3. E-Uygulamaların Kullanımı Sırasında GİB'in Web Sitesinden Kaynaklanan Sorunlar

Ankette yer alan “E-uygulamaların kullanımı sırasında GİB'in web sitesinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadır” sorusu, GİB'in dijital uygulamalarının değerlendirilmesi başlıklı kısımda sorulmuştur. Tablo 17'de, sorunun yeni yaş gruplarına göre oluşturulan çapraz tablosu yer almaktadır.

Tablo 17. Yaş Grubuna Göre GİB'in Web Sitesinden Kaynaklanan Sorunları Arasındaki İlişki

			1	2	3	4	5	Toplam
YYAS	25-40	Frekans	5	2	12	15	63	97
		Yüzde	1,4	0,6	3,4	4,3	17,9	27,6
	41-50	Frekans	14	10	9	50	74	157
		Yüzde	4,0	2,8	2,6	14,2	21,1	44,7
	51 ve üstü	Frekans	6	5	10	36	40	97
		Yüzde	1,7	1,4	2,8	10,3	11,4	27,6
Toplam		Frekans	25	17	31	101	177	351
		Yüzde	7,1	4,8	8,8	28,8	50,4	100,0

Tablo 17'de yer alan soruyla ilgili olarak katılıyorum ve kesinlikle katılıyorumun toplamı olarak katılımcıların yüzde 79,2'si, e-uygulamaların kullanımı sırasında GİB'in web sitesinden kaynaklanan sorunların olduğu belirtmişlerdir. Bu durumdan tüm yaş gruplarında içinde oran olarak en çok şikâyet eden grup ise, 41-50 yaş grubudur. Bu soru aynı zamanda yüzde 8,8 ile çalışmamızda seçilen sorular arasında en az kararsız oranına sahip olan sorudur. Sorunun Ki-Kare testinin sonucu aşağıdaki Tablo 18'de verilmiştir. Bu soru ile ilgili hipotezler ise şunlardır:

H_0 = Yeni yaş grupları ile GİB'in web sitesinden kaynaklanan uygulama sorunlarıyla arasında bir ilişki yoktur.

H_1 = Yeni yaş grupları ile GİB'in web sitesinden kaynaklanan uygulama sorunlarıyla arasında bir ilişki vardır.

Tablo 18. Ki-Kare Testi (Yaş Grubuna Göre GİB'in Web Sitesinden Kaynaklanan Sorunları Arasındaki İlişki)

	Değer	Serbestlik Derecesi	Çift taraflı test (p değeri)
Pearson Chi-Square	21,854 ^a	8	,005
Likelihood Ratio	23,083	8	,003
Linear-by-Linear Association	3,266	1	,071
N of Valid Cases	351		

Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı konusunda yapılan Ki-Kare testi sonucunda $\alpha=0,05$ anlam düzeyinde test edilen p değeri 0,005 olduğu için anlamlı bir farklılık olduğunu söylenebilir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

5.8.4. E-Muhasebe Uygulamaları Müşteri İlişkilerini Etkilemesi

Ankette yer alan “E-Muhasebe uygulamaları müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmiştir” sorusu, muhasebe uygulamalarının büro faaliyetlerine etkisi başlıklı kısımda sorulmuştur. Tablo 19’da, sorunun çapraz tablosu verilmiştir.

Tablo 19. Yaş Grubu İle E-Muhasebe Uygulamalarının Müşteri İlişkilerini Arasındaki İlişki

			1	2	3	4	5	Toplam
YYAS	25-40	Frekans	16	14	32	18	17	97
		Yüzde	4,6	4,0	9,1	5,1	4,8	27,6
	41-50	Frekans	23	20	47	49	18	157
		Yüzde	6,6	5,7	13,4	14,0	5,1	44,7
	51 ve üstü	Frekans	9	17	20	42	9	97
		Yüzde	2,6	4,8	5,7	12,0	2,6	27,6
Toplam		Frekans	48	51	99	109	44	351
		Yüzde	13,7	14,5	28,2	31,1	12,5	100,0

Tablo 19’a göre, e-Muhasebe uygulamalarının mali müşavirlerin müşteriyile olan ilişkilerinin olumlu yönde geliştiğini belirtenlerin oranı tüm yaş gruplarında katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum olarak yüzde 43,6’dır. 51 ve üstü yaş grubu bu soruya kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum toplamı olarak yüzde 12,3 ile en yüksek cevabı veren yaş grubu olmuştur. Ayrıca bu soru, çalışmamızda seçilen beş soru içerisinde yüzde 28,2 ile en çok kararsız seçeneğinin işaretlendiği soru olmuştur. Sorunun Ki-Kare testinin sonucu aşağıdaki Tablo 20’de verilmiştir. Bu soru ile ilgili hipotezler ise şunlardır:

H_0 = Yeni yaş grupları ile e-Muhasebe uygulamaları müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmesi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 = Yeni yaş grupları ile e-Muhasebe uygulamaları müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmesi arasında bir ilişki vardır.

Tablo 20. Ki-Kare Testi (Yaş Grubu İle E-Muhasebe Uygulamalarının Müşteri İlişkilerini Arasındaki İlişki)

	Değer	Serbestlik Derecesi	Çift taraflı test (p değeri)
Pearson Chi-Square	18,379 ^a	8	,019
Likelihood Ratio	18,842	8	,016
Linear-by-Linear Association	1,250	1	,263
N of Valid Cases	351		

Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı konusunda yapılan Ki-Kare testi sonucunda $\alpha=0,05$ anlam düzeyinde test edilen p değeri 0,019 olduğu için anlamlı bir farklılık olduğunu söylenebilir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

5.8.5. Dijital Dönüşüm Değişen Muhasebe Mesleğinin Önemi

Ankette yer alan “Dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi gelecek dönemlerde daha da artacaktır yönde geliştirmiştir” sorusu, elektronik muhasebe uygulamalarının mesleğe etkisi başlıklı kısımda sorulmuştur. Tablo 21’de, sorunun yeni yaş gruplarına göre oluşturulan çapraz tablosu yer almaktadır.

Tablo 21. Yaş Grubu İle Dijital Dönüşümle Muhasebe Mesleğinin Önemi Arasındaki İlişki

			1	2	3	4	5	Toplam
YYAS	25-40	Frekans	3	5	16	17	56	97
		Yüzde	0,9	1,4	4,6	4,8	16,0	27,6
	41-50	Frekans	12	9	27	47	62	157
		Yüzde	3,4	2,6	7,7	13,4	17,7	44,7
51 ve üstü	Frekans	7	6	8	39	37	97	
	Yüzde	2,0	1,7	2,3	11,1	10,5	27,6	
Toplam	Frekans	22	20	51	103	155	351	
	Yüzde	6,3	5,7	14,5	29,3	44,2	100,0	

Tablo 21’e göre, ankete katılanların, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorumun toplamı olarak yüzde 73,5’i dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi gelecek dönemlerde daha da artacağı görülmüştür. Sorunun Ki-Kare testinin sonucu aşağıdaki Tablo 22’de verilmiştir. Bu soru ile ilgili hipotezler ise şunlardır:

H_0 = Yeni yaş grupları ile dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 = Yeni yaş grupları ile dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi arasında bir ilişki vardır.

Tablo 22. Ki-Kare Testi (Yaş Grubu İle Dijital Dönüşümle Muhasebe Mesleğinin Önemi Arasındaki İlişki)

	Değer	Serbestlik Derecesi	Çift taraflı test (p değeri)
Pearson Chi-Square	20,078 ^a	8	,010
Likelihood Ratio	20,925	8	,007
Linear-by-Linear Association	2,330	1	,127
N of Valid Cases	351		

Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı konusunda yapılan Ki-Kare testi sonucunda $\alpha=0,05$ anlam düzeyinde test edilen p değeri 0,010 olduğu için anlamlı bir farklılık olduğunu söylenebilir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

1990'lı yıllardan sonra gelişen ve geliştirilen bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplumlara sunduğu daha rahat ve kolay yaşam biçimine hızla uyum sağlayan insanoğlunun istekleri ve bu isteklerine hızlı bir şekilde ulaşma arzularına hükümet ve devlet yetkilileri de kayıtsız kalamamışlardır. Devletle ilgili kâğıt üzerinde yapılan birçok bürokratik işlemlerin elektronik ortamlara aktarılması hem yeni bir devlet anlayışı olgusunu körüklerken hem de geliştirilen hizmetler sayesinde halkın yaşam kalitesinin artırılması ve geliştirilmesi sağlanılmıştır. Dünyada oluşan bu sürece Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet yapısı da hemen tepki vererek bu konuda birçok proje geliştirmiş ve sonunda e-Devlet kapısını oluşturmuştur. Bu süreç içerisinde günümüzde T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde yer alan Gelir İdaresi Başkanlığı'nın geliştirdiği ve mükellefleri için uygulamaya koyduğu birçok elektronik muhasebe uygulamaları mevcuttur. Çalışmamız amacı da, bu uygulamalarda mükellefleri adına işlem yapan SMMM'lerin elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili görüşlerini öğrenmek ve ayrıca hem Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan hem de meslek odalarından beklentilerini ne olduğu belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda İstanbul ilinde ve sadece bağımsız çalışan SMMM'lere yapılan ankete 137'si kadın 241'i erkek olmak üzere toplam 351 meslek mensubu katılmıştır. Katılımcıların sadece 8'i 1-5 yıl arasında mesleki deneyime sahipken, 196'sı 6-20 yıl arasında ve geriye kalan 147'si de 21 yıl ve üstü mesleki deneyime sahiptir.

Katılımcıların; 229'u (yüzde 68,1) yasal zorunluluk olmasa bile, e-Belge veya e-Defter uygulamalarını gönüllü olarak kullanacağını ifade ederken, 180'i (yüzde 51,3) bu konudaki eğitimlerini kayıtlı oldukları İstanbul SMMM Odasından aldıklarını belirtmişlerdir. Ancak elektronik muhasebe uygulamalarının eğitimlerinin yeterli olup olmadığı konusuna kararsızları da katarsak yüzde 41,4 ile bu konuda alınan eğitimlerin yeterli olmadığı ve daha sık yapılması konusunda katılımcılar görüş bildirmişlerdir. Bunun nedeni ise, elektronik muhasebe uygulamalarının işleyişinin değerlendirilmesi ile ilgili kısımda sorulan "E-Muhasebe uygulamaları çok sık değişiklikler yapıyor mu?" sorusu ile ilgili olabilir. Çünkü bu

soruya 78 katılımcı kararsız kalsa da katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretleyen toplam 234 katılımcı (yüzde 66,7) mevcuttur. Yine bu soru kısmında yer alan “E-Muhasebe uygulamaları mevzuata uyumu arttırır” sorusu 3,93 (Katılıyorumu yakın) ortalama ve “E-Muhasebe uygulamalar ile vergi denetimi süreçlerinde yaşanan zorluklar ve gecikmeler ortadan kalkmıştır” sorusunun 3.45 (Katılıyorumu yakın) ortalama olması, ankete katılan katılımcıların elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak hem mevzuatın doğru uygulanması hem de denetimlerin yapılarak bu konudaki mesleğe olan farklı ve yanlış görüşleri ortadan kaldırdığına hizmet ettiğine dair görüşleri olduğunu veya düşüncüklerini söyleyebiliriz.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın dijital uygulamalarının değerlendirilmesi kısmında sorulan sorularda, GİB'le iletişim kurmakta sıkıntı yaşandığı, verdiği teknik desteğin ise yetersiz olduğu, JAVA uygulamalarının ve e-İmza veya mobil imza ile ilgili sorunların olduğu konusunda katılımcıların görüşleri oldukça yüksektir. Bu arada hem elektronik muhasebe uygulamalarının işleyişinin değerlendirilmesi kısmında sorulan “E-Muhasebe uygulamalarında belge ve defterlerin saklanması hizmetini veren özel entegratör firmaları güvenlidir” soruna 140 (yüzde 39,9) katılımcının kararsız kalması hem de GİB'in dijital uygulamalarının değerlendirilmesi kısmında sorulan “Muhasebe defter ve belgelerdeki kişisel ve ticari bilgilerin özel entegratörler tarafından bilinmesi gizlilik ve güvenlik kaybına yol açmaktadır” sorusunda yine 120 (yüzde 34,2) katılımcının kararsız kalması sonucu, ankete katılanların özel entegratörlerle ilgili görüşlerinin olumlu veya olumsuz yönde net olmadığını söyleyebiliriz. Ancak aynı katılımcılar, mükelleflerine e-Belge oluşturma platformundan hangisini öneriyorsunuz sorusuna da yüzde 46,4 oranı ile yani 163 kişi “Özel Entegratör”lerin olduğunu belirtmiştir.

Elektronik muhasebe uygulamalarının büro faaliyetlerine etkisi kısmında sorulan soruların sonucunda, katılımcıların bu uygulamaların bürolarındaki iş yükünü beklenenin aksine pek de azaltmadığından kendilerine ve ailelerine fazla zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu uygulamaların muhasebe mesleğine etkisinin gelecek dönemlerde daha da artacağını, gelecekte meslekte bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha fazla kullanılacağını, muhasebe uygulamalarında iş yapma biçiminin ve şeklinin değişeceğinden mesleğe olan ilgi ve isteğin artacağını fakat bu durumda da meslekte daha fazla kalifiyeli elemana ihtiyaç duyulacağını ifade etmişlerdir.

Anketin ikinci bölümünde yer alan ve her bir ana kısımdan amaca uygun olarak seçilen beş adet soru için yapılan çapraz tablo ve Ki-Kare analizlerinin sonuçlarından elde edilen verilerle ilgili olarak çalışmada kabul edilen hipotezler ise şunlardır.

- $H_1 =$ Yeni yaş grupları ile eğitim almadan e-Defter kullanımı arasında bir ilişki vardır.
- $H_1 =$ Yeni yaş grupları ile e-Muhasebe uygulamaları sahte belge kullanımını arasında bir ilişki vardır.
- $H_1 =$ Yeni yaş grupları ile GİB'in web sitesinden kaynaklanan uygulama sorunlarıyla arasında bir ilişki vardır.
- $H_1 =$ Yeni yaş grupları ile e-Muhasebe uygulamaları müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmesi arasında bir ilişki vardır.

- H_1 = Yeni yaş grupları ile dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi arasında bir ilişki vardır.

Ayrıca yukarıdaki değerlendirmelere ilave olarak çalışmanın yine çapraz tablolar kısmında amaca uygun olarak seçilen beş adet sorudan elde edilen bulgular için yapılabilecek değerlemeler ise özetle şunlardır.

- Yeni yaş gruplarına göre eğitim almadan e-Defter ve e-Belge sistemlerini kolayca kullanabilirim sorusunun en ilginç cevabı, 41-50 yaş grubu olarak nitelendirdiğimiz orta yaş grubundan gelmiştir. Bu yaş grubunun neredeyse yarısı ilgili eğitim almadan muhasebe uygulamalarını kullanamayacağını belirtirken diğer yarısı ise, eğitim almadan da kullanabileceğini belirtmiştir. Diğer yaş grupları ise, eğitim almadan bu uygulamaları kullanamayacağını belirtmişlerdir.
- Tüm yaş gruplarında GİB'in muhasebe uygulamaları ile sahte belge kullanımının azaldığını dair katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı yüzde 60.7'dir. Bu uygulamaların daha da yaygınlaşması sonucu ülke çapında sahte belge kullanımında önemli oranda bir azalışın olabileceğini ve bunun sonucu olarak kayıt dışının azalarak daha çok vergi toplanacağını söyleyebiliriz.
- Katılımcıların yüzde 43,6'sı, e-Muhasebe uygulamalarının müşteri ilişkilerini olumlu yönde geliştirmesine dair görüş bildirmişlerdir.
- Çalışmamızdaki ankete katılan 351 bağımsız çalışan SMMM'lerin dijital dönüşüm ile birlikte değişmekte olan muhasebe mesleğinin önemi gelecek dönemlerde daha da artacaktır sorusuna hem katılıyorum hem de kesinlikle katılıyorumun toplamı olarak cevap verenlerin sayısı yüzde 73,5'la, 258 kişidir.

İstanbul ilinde 351 mali müşavirlik mesleğini bağımsız olarak sürdüren meslek mensuplarına yapılan anketin en önemli bulgusunun; elektronik muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak Gelir İdaresi Başkanlığı'nın teknik destek yetersizliği ve web sitesinden kaynaklanan sorunların olduğu belirlenmiştir. Bu tespit ile çalışmamız; Çınar ve Güney'in 2012'deki, Elçin vd., 2018'deki, Deniz ve Güngör Tanç'ın 2020'deki ve Tuğay ve Güler'in 2021 yılında yaptıkları araştırmalar ile benzerlik göstermiştir.

Bilgisayar teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde meslek mensuplarınca oluşturulan defter kayıtlarının, bu kayıtlar üzerinden oluşturulan finansal tabloların kamuya, karar vericilere, toplumdaki diğer tüm paydaşlara bilgi olarak ihtiyaca uygun ve zamanında sunulması daha da kolaylaşmıştır. Teknolojik gelişmelere göre değerlendirildiğinde, GİB'nin şuan itibari ile e-Muhasebe uygulamalarında meslek mensuplarının veya mükelleflerin kullanmasını istediği sistemlerin, bu alanda ulaşılan günümüz teknolojilerine nazaran beklentilerin altında kaldığı, kapasitelerinin de yetersiz olduğu görülmektedir. Elektronik muhasebe uygulamalarında kullanılması tercih edilen sistemlerin günümüz teknolojisine uygun, daha anlaşılır, daha kolay öğrenilebilen ve kullanıcı dostu olmaları gerekir. Ayrıca, kamu yararı açısından önemli bir konumda bulunan meslek mensuplarınca mesleki faaliyetlerinin yerine getirilmesinde yaşanan bu mevcut sistemsel sorunların giderilmesi ve hatta geliştirilmesiyle, e-Muhasebe düzenlemelerinden beklenen kamusal yarar ve hedeflere bir an önce ulaşılacağı inancındayız.

KAYNAKÇA

- Allahverdi, M. ve Karaer, M. (2019). E-Dönüşümün muhasebe mesleği yeterlilikleri üzerindeki etkileri ve Türkiye’de lisans düzeyi muhasebe eğitiminin mesleki yeterlilikler açısından analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(1), 246-273. <http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.424178>.
- Ay, H. M. (2006). Türkiye’de kayıt dışı ekonomiyi önlemede bilgi ekonomisinin etkinliği ve gelir idaresinin rolü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(11), 57-82.
- Basu, S. (2004). E-Government and developing countries: an overview. *International Review of Law Computers and Technology*, 18(1), 109-132.
- Bayraktar, C. ve Yıldırım, M. (2017). E-Belge sistemleri üzerine davranışsal tutum ve kullanım niyetlerinin incelenmesi: Karabük ili muhasebe meslek mensupları örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (75), 95-114. doi:10.25095/mufad.399884.
- Bekci, İ., Apalı, A. ve Engin, M. (2020). E-Dönüşümün Muhasebe Meslek Mensuplarında Memnuniyet Düzeyi: Bursa İli Örneği. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (INIJOSS)*, 9(2), 579-596.
- Chen, Y.N., Chen, H.M., Huang, W. ve Ching, R.K.H. (2006). E-Government strategies in developed and developing countries: an implementation framework and case study. *Journal of Global Information Management*, 14(1), 23-46.
- Çınar, O. ve Güney, S.(2012). Muhasebe meslek mensuplarının e-sorular hakkındaki görüşleri: Erzurum örneği. *Ekev Akademi Dergisi*, 16(50), 259-272.
- Çıtak, F. ve Derya Baskan, T. (2020). Muhasebe uygulamalarındaki elektronik gelişmelerin muhasebe meslek etiğine etkisi: Kırıkkale ilindeki muhasebe meslek mensuplarının bakış açısı üzerine bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22 (Özel Sayı), 249-270. <http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.644344>.
- Çimen, G. (2017). E-Maliye uygulamalarının vergilemede iktisadilik ilkesi ve vergi uyumuna etkisi: Tokat ili muhasebe meslek mensupları üzerine bir araştırma. *International Journal of Public Finance*, 2(1), 93-108.
- Deniz, F. ve Güngör Tanç, Ş. (2020). Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe uygulamalarındaki e-dönüşüm sürecine ilişkin görüş ve beklentileri: Hatay ili örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(2), 622-636.
- Elçin, R., Gerekan, B. ve Usta, M. (2018) E-Fatura, e-defter ve e-arşiv uygulamalarına geçiş sürecinde yaşanan sorunlar: serbest muhasebeci mali müşavirler üzerine bir araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, 28(146), 13-42.
- Eş, A. ve Atasoy, A. (2022). Dijitalleşmenin muhasebe meslek mensuplarına etkisi: Ankara ili örneği. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 15(2), 247-279.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2015). 2014 Yılı Performans Programı. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Yayın No:199, Ankara.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2021). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Yayın No: 387, Ankara.
- Gökçen, G. ve Özdemir, M. (2016). Türkiye’de muhasebe uygulamalarından e-defter ve e-fatura uygulaması. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 12(46), 137-154.
- Gönen, S. ve Solak, B. (2017). Maliye Bakanlığı e-dönüşüm sürecinin muhasebe meslek mensupları açısından değerlendirilmesine ilişkin bir alan araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (76), 63-80.
- Gülten, S. (2018). Güncel Elektronik Muhasebe / Maliye Uygulamaları. Eskişehir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası. Eskişehir. Erişim adresi: <http://www.esmmmo.org.tr/storage/file/4a050d7f42d-34418b4851ac006872115.pdf>

- Karasioğlu, F. ve Garip, O. (2019). E-Muhasebe uygulamaları kapsamında güncel sorunlar ve çözüm önerileri: Karaman'da bir araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 22(2), 433-446.
- Kefe, İ. ve Kanarış, Z. (2019). Türkiye'de e-fatura başvuru süreci ve kullanımı. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 25, 165-178.
- Kurtcebe, E. ve Utku, M. (2020). Muhasebe ve vergi uygulamalarında e-dönüşüm: 509 nolu V.U.K. genel tebliğinin ticari hayata etkileri. Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 3(1), 75-84.
- Mert, H, Güner, M. ve Duyar, G. (2022). Dijitalleşme sürecinin gelişimi ve muhasebe uygulamalarına etkileri yönünden İstanbul ilinde SMMM'ler üzerinde bir araştırma. Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 66, 195-218. <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1055937>.
- OECD, (2003). The E-Government Imperative. Available online at: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/the-e-government-imperative_9789264101197-en#page1
- Orkunoğlu Şahin, I. F. (2016). Elektronik vergilendirme (e-vergilendirme). Vergi Sorunları Dergisi, 334, 144-168.
- Öztürk, M.S. ve Çarıkçı, O. (2019). Elektronik muhasebe uygulamaları kapsamında geleceğin muhasebecileri üzerine bir araştırma. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 7(16), 1007-1026.
- Prybutok, V. R., Zhang, X. ve Ryan, S. D. (2008). Evaluating leadership, IT quality, and net benefits in an e-government environment. Information & Management, 45(3), 143-152. <https://doi.org/10.1016/j.im.2007.12.004>.
- Siddiquee, N.A. (2016). E-government and transformation of service delivery in developing countries: The Bangladesh experience and lessons. Transforming Government: People, Process and Policy, 10 (3), 368-390. <https://doi.org/10.1108/TG-09-2015-0039>.
- Small Sample Techniques. (December, 1960). The NEA Research Bulletin, Vol. 38, Publisher: Research Division, National Education Association, 1960.
- Stoltzfus K. (2004). Motivations for implementing e-government: An investigation of the global phenomenon. Proceedings of the 2005 National Conference on Digital Government Research, Digital Government Research Centre, 333-338.
- Şeker, Y. ve Hoş, S. (2021). Muhasebe meslek mensuplarının dijital muhasebe uygulamalarını kullanımlarına ilişkin bir araştırma. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(4), 953-972.
- Tektüfekçi, F. (2017). E-Dönüşüm sürecinde e-muhasebe uygulamaları: Türkiye örneği. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 12(1), 79-88.
- Tuğay, O. ve Güler, A. (2021). Elektronik muhasebe uygulamaları konusunda muhasebe meslek mensuplarının görüşleri: Isparta ilinde bir araştırma. Journal of Accounting and Taxation Studies, 14 (2), 695-726.
- Uğur, A. A. ve Çütücü, İ. (2009). E-Devlet ve tasarruf etkisi kapsamında VEDOP projesi. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 1(2), 1-20.
- Uluslan, H. ve Bozkurt, E. (2021). Yozgat'ta faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının e-fatura ve e-defter uygulamalarına karşı tutumları. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi. 14(1), 1-44.
- Uzun, E., Sezer, İ. ve Budak, E. K. (2022). Dijitalleşmenin muhasebe meslek mensuplarına etkileri: Şırnak ili örneği. İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi, 4(2), 15-31.
- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 14-28.
- Yanqing, G. (2010). E-government: Definition, goals, benefits and risks. International Conference on Management and Service Science. (MASS 2010) edited by Joseph J. Salvo, (ss.1-4), Wuhan: Ieee. doi:10.1109/ICM-SS.2010.5576557.